

Лібералізація зовнішньої торгівлі та регіональна інтеграція: аналіз з точки зору цілей

Вероніка Мовчан

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Київ, вересень 2013

1. Мотиви регіональної інтеграції
2. Поточний торговельний режим з ЄС та Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану
3. Оцінка впливу різних варіантів регіональної інтеграції
4. Висновки

Мотиви регіональної інтеграції

- Регіональна інтеграція не є метою сама по собі. Вона є засобом досягнення кінцевої мети економічної політики.
- Ключові питання:
 - Якою є кінцева мета України?
 - Чого Україна хоче досягти у довгостроковій перспективі?
- Відповідь на ці питання має формувати рішення щодо економічної політики, включаючи рішення щодо напрямів та глибини регіональної інтеграції
- Кінцева економічна мета України може бути сформульована наступним чином:

Соціально вклучене та стале економічне процвітання країни

Проміжні цілі економічної політики

4

- Для досягнення кінцевої мети, слід досягнути наступних проміжних цілей:
 1. *Сприятливе внутрішнє середовище для бізнесу та інвестицій*
 2. *Полегшений доступ до зовнішніх ринків (якомога легший доступ до якомога більшої кількості ринків)*
 3. *Зниження енергетичної вразливості (шляхом збільшення енергетичної незалежності та ефективності)*
 4. *Екологічно сприятливе (стале) зростання*
 5. *Скорочення багатовимірною соціального відчуження*
- *Можливості, що надають різні регіональні інтеграційні альтернативи, мають оцінюватися з точки зору сприяння досягненню проміжних цілей*

Форми регіональної економічної інтеграції

Стадія інтеграції	Скорочення тарифів та квот серед членів	Єдина система тарифів та квот, єдина торговельна політика	Усунення обмежень щодо руху факторів виробництва	Гармонізація економічної та соціальної політики, інституцій
Зона вільної торгівлі	Так	<u>Ні</u>	<u>Ні</u>	<u>Ні</u>
Митний союз	Так	Так	<u>Ні</u>	<u>Ні</u>
Спільний ринок	Так	Так	Так	<u>Ні</u>
Економічний союз	Так	Так	Так	Так

Торговельний режим між Україною та ЄС: Поточний статус

- Угода про партнерство та співробітництво (1998): режим найбільшого сприяння
- Генеральна система преференцій ЄС (GSP): високий рівень використання Україною (85%)
- Правила та практика СОТ (з 2008 року)

Перепони:

- Доволі високі тарифи на сільськогосподарські товари та продукти харчування
- Нетарифні заходи

Статус поглибленої та всеосяжної ЗВТ з ЄС

- Переговори щодо підписання угоди про створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ) розпочалися в лютому 2008 року та завершилися в 2011 році.
- Угода про асоціацію України з ЄС, включаючи поглиблену та всеосяжну ЗВТ, була парафована в березні 2012 року.
- Наступні кроки:
 - Підписання (очікується у листопаді 2013 року)
 - Ратифікація
 - *Примітка: Ратифікація розділів, що стосуються поглибленої та всеосяжної ЗВТ та низки інших економічних питань, знаходиться у компетенції Європейського парламенту, тоді як решта Угоди про асоціацію потребує ратифікації національних парламентів країн-членів ЄС*

Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС

8

Безмитна торгівля промисловими товарами:

- Безмитний експорт в ЄС промислової продукції, починаючи з дати набрання Угодою чинності;
- Безмитний експорт в Україну для промислової продукції з перехідними періодами для тарифної лібералізації в Україні;
- Спеціальні режими щодо імпорту автомобілів (код ТН ЗЕД 8703) і вживаного одягу в Україну в рамках так званих «двосторонніх заходів захисту»;
- Поступове скасування експортних мит в Україні, але введення тимчасової надбавки на експорт брухту кольорових металів в рамках так званих «двосторонніх заходів захисту».

Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС

9

Значна лібералізація торгівлі сільськогосподарськими товарами:

- Значні тарифні квоти на безмитний експорт окремих видів сільськогосподарської продукції в ЄС, в тому числі молочних продуктів, зерна і круп, цукру;
- Безмитний імпорт більшості сільськогосподарської продукції ЄС в Україну з перехідними періодами для тарифної лібералізації в Україні;
- Відмова ЄС від експортних сільськогосподарських субсидій у торгівлі з Україною;
- Поступове скасування експортних мит в Україні, але введення тимчасової надбавки на експорт насіння соняшнику та шкір в рамках так званих «двосторонніх заходів захисту».

Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС

10

Свобода заснування компаній

Лібералізація торгівлі послугами

Компонент наближення регулювання:

- Політика конкуренції
- Державна допомога
- Державні закупівлі
- Санітарні та фітосанітарні заходи
- Технічне регулювання
- Захист прав інтелектуальної власності
- Забезпечення сталого розвитку (екологічні питання, трудові та соціальні питання)

Митний союз (МС) Росії, Білорусі та Казахстану (РБК)

- МС є частиною Євразійського економічного співтовариства ("ЄврАзЕС")
 - Договір про запровадження єдиної митної території та утворення митного союзу був підписаний у жовтні 2007 року;
- Кроки щодо впровадження МС, зроблені у 2010-2011рр.:
 - 1 січня 2010р.: запровадження єдиної тарифної схеми;
 - 1 липня 2010р.: набуває чинності Митний кодекс Митного союзу, розпочинає діяльність Комісія Митного союзу, скасовано митне очищення товарів, що походять з країн-учасниць Митного союзу;
 - 1 липня 2011р.: запроваджено єдиний прикордонний контроль в рамках Митного союзу

Примітка: Митний союз регулюється наднаціональними органами і, таким чином, відповідні напрямки політики визначаються на наднаціональному рівні.

Напрямки торговельної політики, що регулюються на наднаціональному рівні

- Напрямки **торговельної політики**, що регулюються в Митному союзі на наднаціональному рівні:
 - Ввізні мита у міжнародній торгівлі;
 - Нетарифні заходи щодо торгівлі товарами з третіми країнами, включаючи кількісні обмеження, ліцензування, інструменти торговельного захисту, розробка єдиних технічних регламентів, санітарні та фітосанітарні стандарти тощо;
 - Уніфіковані митне регулювання та митні процедури;
 - Запровадження єдиного торговельного режиму з третіми країнами.
- **В рамках ЄЕП:** Напрямки політики Митного союзу + макроекономічна політика, конкурентна політика, державна допомога, захист прав інтелектуальної власності, політика обмінного курсу, міграційна політика.
- **Таким чином:** У випадку, якщо Україна набуде членства в Митному союзі/ЄЕП, широкий спектр рішень щодо економічної політики має бути делеговано наднаціональному органу управління.

Членство Росії в СОТ та регіональна інтеграція РБК

- Зобов'язання Росії перед СОТ є обов'язковими для всіх членів Митного союзу.
 - Договір про функціонування Митного союзу в рамках багатосторонньої торговельної системи (2011).
- Вигоди від вступу Росії в СОТ:
 - Більша передбачуваність торговельного середовища;
 - Приведення торговельного законодавства країн до єдиних міжнародних принципів;
 - Виникнення незалежної платформи для вирішення торговельних суперечок;
 - Полегшений доступ на ринок послуг.
- **Таким чином:** Україна виграє від вступу Росії до СОТ

Торговельний режим між Україною та МС РБК: Поточний статус

- У 2010-2011 роках Митний союз запровадив:
 - Спільні кордони та ввізні мита
 - Спільні захисні та інші нетарифні заходи
- **Але:** двосторонні угоди про вільну торгівлю (ЗВТ), підписані у першій половині 1990х років, досі залишаються у силі + діє підписана у жовтні 2011р. Угода про ЗВТ між країнами СНД (базується на правилах СОТ):
 - ЗВТ стосуються торгівлі товарами:
 - Нульові ввізні мита з деякими винятками;
 - Відсутність кількісних обмежень;
 - ЗВТ не стосуються торгівлі послугами, інвестицій, захисту прав інтелектуальної власності тощо;
 - Особливості: дозволені експортні мита, частими є торговельні конфлікти, які стосуються нетарифного регулювання.
- **Таким чином:** існує потенціал для ширшої угоди про вільну торгівлю між Україною та РБК.

Майбутнє відносин між Україною та Митним союзом/ЄЕП РБК

- **Статус-кво:**
 - Двосторонні / багатосторонні угоди про вільну торгівлю з РБК
- Варіанти майбутніх відносин:
 - **Варіант 1:** Україна підписує угоду про вільну торгівлю з Митним союзом/ЄЕП РБК
 - **Варіант 2:** Україна вступає в Митний союз чи ЄЕП РБК

Методологія

- Макроекономічне моделювання:
 - Середньостроковий / довгостроковий вплив зміни політики
- Аналіз потенційних інституційних / регуляторних змін

CGE модель: загальний огляд

Модель було розроблено в рамках проекту "Аналіз економічного впливу вступу України до СОТ" здійсненого компанією «Копенгаген Економікс» (Данія), «Інститутом Східної Європи» (Німеччина) та Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій у 2005 році (Copenhagen Economics et al., 2005)

- Виробництво: 38 секторів: 27 зі сталим ефектом масштабу, 7 виробничих сектори та 4 сектори послуг зі зростаючим ефектом масштабу
- Фактори виробництва за припущенням є досконало мобільними за виключенням вугледобування
- Модель розрізняє державне, інвестиційне та проміжне споживання, так само як і кінцеве споживання домогосподарств
- Експорт та імпорт декомпоновано на рівні торговельних партнерів
- Статичне та стаціонарне (steady state) формулювання моделі

Сценарії

Сценарій 1: Глибша інтеграція з ЄС в рамках угоди про вільну торгівлю

- Сценарій 1a: лише тарифна лібералізація
- Сценарій 1b: лібералізація тарифів та нетарифних бар'єрів

Сценарій 2: Глибша інтеграція з Росією, Білорусією та Казахстаном в рамках Митного союзу

- Сценарій2a: єдиний тариф

Сценарій 3: Відмова від регіональної інтеграції з РБК

Результати симуляції

	Проста ЗВТ з ЄС		Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС		МС РБК		Без ЗВТ з РБК	
	static	ss	static	ss	static	ss	static	ss
Зміна добробуту	1.3	4.6	4.3	11.8	-0.5	-3.7	-0.1	-0.7
Зміна імпорту	1.0	2.4	2.6	5.9	-2.9	-4.3	-0.8	-1.4
Зміна експорту	1.0	2.5	2.8	6.3	-3.1	-4.6	-0.8	-1.4
Зміна зарплати некваліф. робочої сили	0.5	2.5	1.2	5.7	-0.9	-2.8	-0.5	-1.3
Зміна зарплати кваліф. робочої сили	0.4	2.3	1.2	5.5	-0.9	-2.8	-0.5	-1.2
Зміна доходу від капіталу	1.2	0.1	2.2	-0.4	-0.6	0.6	-0.4	0.0
Переміщення некваліф. робочої сили	2.3	2.5	2.9	3.5	0.5	0.5	0.1	0.2
Переміщення кваліф. робочої сили	0.8	0.9	1.0	1.3	0.2	0.2	0.1	0.1
Переміщення капіталу	0.8	0.4	0.9	0.2	0.2	3.2	0.1	1.2
Зміна основного капіталу		3.6		8.1		-3.4		-1.2

Ціль 1: Сприятливий бізнес та інвестиційний клімат

Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС	МС РБК
<p>Ключові компоненти покращеного інвестиційного та бізнес середовища:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Система технічного регулювання та СФЗ узгоджена з міжнародними практиками • Вдосконалена політика державної допомоги • Вдосконалена політика державних закупівель • Вдосконалена конкурентна політика • Покращений захист прав інтелектуальної власності <p>Отже: поглиблена та всеосяжна ЗВТ стимулює внутрішні регуляторні реформи згідно з міжнародними практиками, що матиме наслідком кращий інвестиційний клімат у країні.</p>	<p>Враховуючи, що РБК не є серед провідних економічних реформаторів, регуляторна конвергенція не призведе до значного покращення інвестиційного клімату</p> <p>Якщо Україна підпише ЗВТ з МС РБК, нова ЗВТ зі спільною регуляторною апроксимацією до кращих міжнародних практик може зробити внесок у покращення бізнес клімату.</p> <p>Якщо Україна вступить до МС РБК або ЄЕП, очікується обхідний шлях: апроксимація з міжнародними стандартами ТБТ та СФЗ через гармонізацію з відповідними стандартами МС РБК, що поступово наближаються до міжнародних</p> <p>Отже: регіональна інтеграція з РБК може призвести до покращення бізнес клімату <u>лише якщо</u> усі партнери наблизяться до найкращих міжнародних практик</p>

Ціль 2: Полегшений доступ до зовнішніх ринків

Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС	МС РБК
<p>Ринок ЄС:</p> <ul style="list-style-type: none"> 500 млн. споживачів; Обсяг ринку - 14 трлн дол. США; <p>Ключові компоненти полегшеного доступу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Нуліфікація промислових тарифів; • Лібералізація сільськогосподарських тарифів; • Лібералізація торгівлі послугами; • Гармонізація технічного регулювання та стандартів; • Гармонізація санітарних та фітосанітарних стандартів; <p>Отже: поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС забезпечить кращий доступ до найбільшого регіонального ринку, що відповідає економічним цілям України.</p>	<p>Ринок РБК:</p> <ul style="list-style-type: none"> 170 млн. споживачів Обсяг ринку - 1,5 трлн дол. США <p>Україна вже отримала переваги від полегшеного доступу до ринків завдяки дво- та багатостороннім ЗВТ.</p> <p>Якщо Україна підпише ЗВТ з РБК МС, нова ЗВТ без винятків та нижчим рівнем нетарифних бар'єрів, що базуються на найкращих міжнародних практиках, можуть забезпечити кращий доступ до ринку, допомагаючи досягти кінцевої мети.</p> <p>Якщо Україна вступить до МС РБК або ЄЕП, основною економічною перевагою такого членства в контексті ринкового доступу буде скасування прикордонного/митного контролю.</p>

Ціль 3: Зниження енергетичної вразливості

Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС	МС РБК
<p>Енергетичні ринки формуватимуться відповідно до зобов'язань України в рамках Енергетичного співтовариства.</p> <p>Очікувані наслідки:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Поділ вертикально інтегрованих монополій, конкурентні енергетичні ринки та ціни, незалежні регулятори; • Недискримінаційний доступ до видобувного сектору та енергетичної інфраструктури; • Чіткі цілі щодо поновлюваних джерел енергії та енергоефективності (на зразок європейських 20/20/20) <p>Отже: більше конкуренції -> краща енергоефективність, виробництво чистішої енергії у довгостроковому періоді, диверсифікація імпорту енергоносіїв.</p>	<p>Регіональна інтеграція не має прямого впливу на домовленості з Газпромом, а тому і ціну на газ. Скорочення можливе лише на основі компенсацій.</p> <p>Усунення експортних тарифів не включено у «стандартний пакет МС», а тому також потребує додаткових переговорів.</p> <p>Навіть якщо ціну на енергоносії буде знижено, це зниження:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Підвищить залежність від Росії як джерела енергоносіїв; • Пригнічуватиме стимули до розвитку видобування власних енергоносіїв; • Надасть негативні стимули для інвестування у енергозберігаючі технології. <p>Отже: членство у МС матиме наслідком зростання енергозалежності і знизить стимули до заощадження енергії. Як наслідок, воно не відповідає проміжній цілі нижчої енергетичної вразливості.</p>

Цілі 4 & 5: Сталий та соціально включений розвиток

Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС	МС РБК
<p>Ключові компоненти сталого та соціально включеного розвитку:</p> <ul style="list-style-type: none"> Відповідність екологічним стандартам ЄС Дотримання мінімальних соціальних стандартів <p>Отже: поглиблена та всеосяжна ЗВТ включає в себе забезпечення сталого та соціально включеного зростання</p>	<p>МС з РБК не включає в себе регулювань, що стосуються екологічно сприятливого (сталого) зростання та соціального включення.</p> <p>Регіональна інтеграція з РБК не надаватиме стимулів до:</p> <ul style="list-style-type: none"> Екологічно сприятливого (сталого) зростання Скорочення багатовимірною соціального відчуження <p>Отже: МС з РБК не стимулює стале та соціально включене зростання.</p>

Інші наслідки варіантів регіональної інтеграції

Поглиблена та всеосяжна ЗВТ з ЄС	МС РБК
Не вступає у протиріччя з членством України в СОТ.	Тягар повторних переговорів та компенсацій в рамках СОТ, оскільки ввізні мита України в цілому нижчі, ніж у Митного союзу РБК. Перегляд цих зобов'язань є громіздким та затратним, оскільки інші країни-члени мають право вимагати компенсацію або встановити додаткові мита на українські товари чи послуги (як компенсацію за втрати спричинені зміною зобов'язань).
Незалежна торговельна політика щодо решти світу.	Втрата незалежності у проведенні торговельної політики, що включає право заключати угоди про вільну торгівлю з іншими країнами на зразок Угоди про глибоку та всеосяжну ЗВТ з ЄС. Євразійська економічна комісія уповноважена керувати новими переговорами щодо міжнародної торгівлі від імені країн-учасниць.
<p>Дешевший імпорт машин та обладнання.</p> <p>Кращий захист прав інтелектуальної власності, що стимулюватиме інновації.</p> <p>Зростання інвестиційної привабливості.</p> <p>Кращий доступ до ринків капіталу ЄС.</p>	Повільніша модернізація, оскільки вищі тарифи на інвестиційний імпорт з третіх країн, включаючи ЄС, буде перешкоджати оновленню основного капіталу та імпорту нових технологій і ноу-хау

Висновок щодо поглибленої ²⁵ та всеосяжної ЗВТ з ЄС

Висновок: Угода про поглиблену та всеосяжну ЗВТ з ЄС допоможе Україні досягти більшості проміжних цілей і, таким чином, наблизить країну до її кінцевої мети.

- Питання: Чи можуть ці цілі бути досягнуті іншими шляхами, відмінними від Угоди про поглиблену та всеосяжну ЗВТ з ЄС?
 - Лише частково
 - Регуляторне наближення може бути здійснене односторонньо, але з більшими витратами
 - Доступ до ринку ЄС не може бути отриманий без ЗВТ
- Примітка:
 - Поглиблена та всеосяжна ЗВТ не забороняє підписання інших угод про вільну торгівлю, а тому не створює жодних обмежень для досягнення проміжних цілей іншими шляхами.

Висновок щодо регіональної інтеграції з РБК²⁶

- Членство в Митному союзі/ЄЕП не допоможе Україні досягти її проміжних та кінцевої цілей економічної політики
- Примітка:
 - Членство в Митному союзі/ЄЕП ускладнить/унеможливить інші форми регіональної інтеграції для України, таким чином, обмежуючи її можливості досягнути проміжні цілі іншими шляхами.
 - АЛЕ: Підписання угоди про вільну торгівлю з Митним союзом/ЄЕП РБК допоможе Україні слідувати її проміжним та кінцевій економічним цілям.

Висновки

- Україна знаходиться між двома регіональними інтеграційними блоками та має приймати важливі рішення.
- Ключове питання для будь-якого рішення щодо економічної інтеграції: Чи матиме воно позитивний або негативний вплив на досягнення економічних цілей країни?
- Поглиблена та всеосяжна угода про ЗВТ з ЄС: Позитивний ефект для досягнення усіх економічних цілей.
- Вступ у Митний союз/ЄЕП РБК: Негативний вплив на більшість економічних цілей України.
- Ризик економічних втрат у випадку усунення вільної торгівлі між Україною та РБК, але ці втрати будуть менші, ніж у разі вступу в РБК МС/ЄЕП.
- **Отже:** Україна має співпрацювати з обома регіональними інтеграційними блоками у формі поглибленої та всеосяжної ЗВТ з ЄС та ЗВТ з РБК МС/ЄЕП.

Дякую!

Контакти:

**Інститут економічних досліджень та
політичних консультацій**

www.ier.com.ua

movchan@ier.kiev.ua

01030, Україна, Київ, вул. Рейтарська 8/5-А

Тел.: +38-044-278-6360

Факс: +38-044-278-6336

